

110

ודבר זה בולט מנופא דעובדא האמורה בפרשתנו:

"וירא אליו באלזני מרוא וזא יושב פתח האהל - לדמות את יש עובר ושם, ויכניס לביתו, 'כחות היום' - [יום שלישי למיתו היה, ו]חוציא הקב"ה חמה מזרתיקה, שלא להטריחו באורחיו, וזפי שדאזו מצטער שלא היו אורחין באיני, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים". (בראשית י"א, ורש"י ע"פ ע"פ פ"ט, ט"ז)

מידת גענוגיו של אברהם אינו, טרחתו בחליו, חידורו כחות היום אחר האורחין, ועניו על שאינן מצויים - מלמדים, שמידת החסד של אברהם היתה שופעת מיניה וביה. ויתר ממה שהאורחים היו זקוקים לו, נזקק הוא להם. כי שפיעת טובו של אברהם, נזקקה על בסיס היזמות צורה ליוצרת. וכן מציינו אף אצל הקב"ה עצמו, שגם הוא נמי ברא עולם שלם, כדי שתהא למידת חסדו מקום תחולה ויישום. והיא השנויה לרבותינו בעניין:

"...אמר רבי שמואל בר יצחק, אמר לו הקב"ה [אברהם], אני אומנתי גומל חסדים. תפסה אומנתי, בוא ולבוש לבושי כו"י. (נדר"י ט"ט)

צורת מעשה החסד של אברהם נבעה אימנא וינקה מידת ההליכה בדרכיו של מקום. למד אברהם אבינו את 'אומנותו' של הבורא ית', ואימצה לעצמו.

והילוק גדול יש גם בעצמו של מעשה, בין שתי הגישות האמורות. מי שרק ה'בן אדם לחברו' מניע אותו - אין מטרתו אלא שביעתו של הרעב בלבד. טרחתו ההכנה, אינה לו אלא הכרח בלתי נמנע. שמה היה, אילו היה אפשר לו בלעדית. לא כן המתחסד עם הבריות מתוך שאיפת הידיקות בבוא ית'. בדיקה, גם הטריחה במכשיריו, היא עצם מעצמיו של מעשה המצוה. כי כל מעשה וטריחה שהוא מתייעץ בה על מנת להתקין את הסעודה, מבטיע ומביא לידי גילוי, את

השאיפה העליונה הזו. כי עצם העשייה עבור הוולת, גם טרם שבאת לידי יישום ותחולה, כבר היא מגובלת בתפיסת הידמות הצורה ליוצרת. ונמצא, שהמכשירין נמי הפכו להיות גוף מעשה של מצוה.

ונראין הדברים, שמטעם זה האריכה תורה כל כך, במירוט הכנות הסעודה של אברהם. כי להאמור נמצא, שהריצה אחרי בן תבקר, התקנת החמאה והחלב, העמידה על גבן של אורחין לשמשם, ושאר יתר כל טרדות שטרד עם קרואיו - כל אלו הינן מסילות סלולות של 'הליכה אחר השכינה'.

מפתח האהלה. לך סהולך להקציל פני השונ הרי זה ממקרב והולך כנמח וכשהוא סמוך להשגב הרי זה רץ אליו, כמו דכמיב ורין לקראמו וימבק לו (לקמן כ"ט), אצל אברהם אבינו עשה כהלכות מלוה, שמלוה לרוח מהחל ועד כלה. כך רץ אברהם מפתח האהל עד שהגיע להם:

15

15 מפתח האהלה. לך סהולך להקציל פני השונ הרי זה ממקרב והולך כנמח וכשהוא סמוך להשגב הרי זה רץ אליו, כמו דכמיב ורין לקראמו וימבק לו (לקמן כ"ט), אצל אברהם אבינו עשה כהלכות מלוה, שמלוה לרוח מהחל ועד כלה. כך רץ אברהם מפתח האהל עד שהגיע להם:

ותוספת הטעמה לדברים האמורים:

"ויטע אשל בבאר שבע, ויקרא שם בשם ה' קל עולם" (בראשית כא, ג) - ...אברהם היה מקבל את העובדים ואת השבים, ומשהו אוכלין ושותין, אמר לון, בריכו, והן אומרו, מה יומרו ואמר להון, ברוך קל עליון שאכלנו משלו, הוא הוא דכתיב, ויקרא שם בשם ה' קל עולם". (נדר"י ט"ז)

הכנסת האורחין של אברהם, לא הסתכמה בסיפוק הצרכים הגשמיים של באי בצילו. כי תורף מידת החסד הוא, לספק לנצרך כל הצרכיותיו כולן. ואפילו את אלו שהוא גופו אינו יודע שהוא נצרך להם. כי בעל חסד אמיתי, שואף ותאב לאשר כל באי עולם, בכל העושר כולו המזומן בידו. ובדואי תכלית החסד הוא, להכיר לבאי עולם, את מי שאמר והיה העולם. ואף כאן תכלית ה'ויטע אשל', היה ה'ויקרא שם בשם ה' קל עולם' - להשרות אצל באי בצילו, השגות ורחמינות.

מפתח האהלה. לך סהולך להקציל פני השונ הרי זה ממקרב והולך כנמח וכשהוא סמוך להשגב הרי זה רץ אליו, כמו דכמיב ורין לקראמו וימבק לו (לקמן כ"ט), אצל אברהם אבינו עשה כהלכות מלוה, שמלוה לרוח מהחל ועד כלה. כך רץ אברהם מפתח האהל עד שהגיע להם:

13 (1) וטעם ואל הבקר רץ אברהם, להגיד רוב חשקו בנדיבות כי האדם הגדול אשר היו בביתו שמונה עשר ושלוש מאות⁵⁰ איש שולף חרב, והוא זקן מאד וחלוש במיתלו הלך הוא בעצמו אל אהל שרה לזרו אותה בעשיית הלחם, ואחרי כן רץ אל מקום הבקר לבקר משם בן בקר רך וטוב לעשות לאורחיו. ולא עשה כל זה על יד אחד ממשרתיו העומדים לפניו.

מפתח האהלה. לך סהולך להקציל פני השונ הרי זה ממקרב והולך כנמח וכשהוא סמוך להשגב הרי זה רץ אליו, כמו דכמיב ורין לקראמו וימבק לו (לקמן כ"ט), אצל אברהם אבינו עשה כהלכות מלוה, שמלוה לרוח מהחל ועד כלה. כך רץ אברהם מפתח האהל עד שהגיע להם:

14 (1) ואל הבקר רץ אברהם, אמר רץ כמו שאמר וימהר. להודיע זריזותו ושמחתו באורחים ולהאכילם מיטב המאכלים כמו שאמר: סלת, ואמר: רך וטוב, וכן ראוי לעשות וללמוד ממדות אברהם ולפיכך נכתב הספור הזה.

מפתח האהלה. לך סהולך להקציל פני השונ הרי זה ממקרב והולך כנמח וכשהוא סמוך להשגב הרי זה רץ אליו, כמו דכמיב ורין לקראמו וימבק לו (לקמן כ"ט), אצל אברהם אבינו עשה כהלכות מלוה, שמלוה לרוח מהחל ועד כלה. כך רץ אברהם מפתח האהל עד שהגיע להם:

17 ועוד אמרו¹³: יודעין היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה, אלא להודיע כי צנועה היתה כדי לחבבה על בעלה, ר' יוסי ב"ר חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה. איה שרה אשתך, שאלו עליה לפי שלא היתה עמהם במקום שהיו אוכלים מפני צניעותה ולמדנו בסיפור הזה כי לא נאה לנשים הצנועות להתראות בפני האורחים ולפי שהיו רוצים לבשרה שאלו עליה. הנה באהל, הנה היא באהל כדרך הצנועות.

מפתח האהלה. לך סהולך להקציל פני השונ הרי זה ממקרב והולך כנמח וכשהוא סמוך להשגב הרי זה רץ אליו, כמו דכמיב ורין לקראמו וימבק לו (לקמן כ"ט), אצל אברהם אבינו עשה כהלכות מלוה, שמלוה לרוח מהחל ועד כלה. כך רץ אברהם מפתח האהל עד שהגיע להם:

18 (יב) ותצחק שרה. שחשבה שהיה דבר המלאך ברכת נביא בלבד¹³, כענין אלישע, לא נבואה ושליחות האל יתברך, וחשבה שלא יושג זה בזקנים כברכת שום נביא, כי אמנם להשיב ובהצרות אחר הזקנה הרי הוא כתחית המתים, שלא תהיה זולתי במצות האל פרטית, או בתפלה משגת חן מאתו.

מפתח האהלה. לך סהולך להקציל פני השונ הרי זה ממקרב והולך כנמח וכשהוא סמוך להשגב הרי זה רץ אליו, כמו דכמיב ורין לקראמו וימבק לו (לקמן כ"ט), אצל אברהם אבינו עשה כהלכות מלוה, שמלוה לרוח מהחל ועד כלה. כך רץ אברהם מפתח האהל עד שהגיע להם:

20 (טו) ותכחש שרה לאמר. אני תמה בנביאה הצדקת איך תכחש כאשר אמר השם לנביא, וגם למה לא האמינה לדברי מלאכי אלהים. והנראה בעיני כי המלאכים האלה הנראים כאנשים כאו אל אברהם, והוא בתכמתו הכיר בהם⁶², ובשרו אותו שוכ אשוב אליך ולשרה בן ושרה שומעת, ולא ידעה כי מלאכי עליון הם, כענין באשת מנוח⁶³. ואולי לא ראתה אותם כלל. ותצחק בקרבה ללעג, כמו יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו (תהלים כ ד), כי השתוקק לשמחה הוא בפת, אז ימלא שחוק פינו (שם קכו ב), אבל השחוק כלב לא יאמר בשמחה. והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה הדבר נמנע בעיניה, וראוי לה שתאמין, או שתאמר אמן כן יעשה ה'. והנה אברהם אמר אליה למה צחקת היפלא מה' דבר, ולא פירש אליה כי השם גלה אליו סודה והיא מפני יראתו של⁶⁴ אברהם תכחש, כי חשבה אברהם בהכרת פניה⁶⁵ יאמר כן, או מפני ששתקה ולא נתנה שבה והודאה כדבר ולא שמחה, והוא אמר לא כי צחקת. או הבינה כי כנבואה נאמר לו כן, ושתקה ולא ענתה אותו דבר. וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גלה אותו הנאמר לו מתחלה אבל שרה אשתך יולדת לך בן (לעיל יו יט).

20 (19) (יב) ותצחק שרה בקרבה, בלבה צחקה ולעגה לדברי המלאך כי היא לא חשבה שהוא מלאך אלא נביא שבה לבשרה ולעגה לדבריו. לאמר, חשבה בלבה לאמר זה הענין, ואף על פי [כך]²¹ לא צחקה בפיה מפני הצניעות והמוסר אלא בקרבה ותמחה ואמרה: אחרי בלותי היתה לי עדנה, איך יתכן שתהיה לי עדנה עוד ואני בלה ועוד שאדני זקן. והעדנה היא עידון הבשר להייתו רך וטוב ויישוב ללחוחו ויתפשטו קמטי העור²². והמלאך ידע כי צחקה ויאמר לאברהם:

20 (20) ותכחש שרה לאמר. אני תמה בנביאה הצדקת איך תכחש כאשר אמר השם לנביא, וגם למה לא האמינה לדברי מלאכי אלהים. והנראה בעיני כי המלאכים האלה הנראים כאנשים כאו אל אברהם, והוא בתכמתו הכיר בהם⁶², ובשרו אותו שוכ אשוב אליך ולשרה בן ושרה שומעת, ולא ידעה כי מלאכי עליון הם, כענין באשת מנוח⁶³. ואולי לא ראתה אותם כלל. ותצחק בקרבה ללעג, כמו יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו (תהלים כ ד), כי השתוקק לשמחה הוא בפת, אז ימלא שחוק פינו (שם קכו ב), אבל השחוק כלב לא יאמר בשמחה. והקב"ה האשים אותה לאברהם למה היה הדבר נמנע בעיניה, וראוי לה שתאמין, או שתאמר אמן כן יעשה ה'. והנה אברהם אמר אליה למה צחקת היפלא מה' דבר, ולא פירש אליה כי השם גלה אליו סודה והיא מפני יראתו של⁶⁴ אברהם תכחש, כי חשבה אברהם בהכרת פניה⁶⁵ יאמר כן, או מפני ששתקה ולא נתנה שבה והודאה כדבר ולא שמחה, והוא אמר לא כי צחקת. או הבינה כי כנבואה נאמר לו כן, ושתקה ולא ענתה אותו דבר. וראוי שנאמר עוד כי אברהם לא גלה אותו הנאמר לו מתחלה אבל שרה אשתך יולדת לך בן (לעיל יו יט). אולי המתין עד שלוח השם אליה הבשורה כיום מתר⁶⁶, כי ידע כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים (עמוס ג ז), או מרוב זריזותו במצות היה טרוד במילתו ומילת עם רב אשר בביתו, ואחר כן בחולשתו ישב לו פתח האהל, והמלאכים באו טרם שהגיד לה דבר.